

nelichotivému stavu věcí, to rozhodně ne. Třeba takové vyhlášení válek proti terorismu a uvržení obyvatel do permanentního strachu má za sekundární efekt růst napětí a xenofobie. Vytváření iracionálního strachu je podle autora jediné skutečné nebezpečí, protože vnitřní mír našich společností je již účinně bráněn policií a potenciální teroristické útoky, jakkoliv mohou být jejich lokální účinky tragické, nedokážou naší společnosti výrazněji uškodit. Upozorňuje sice na nebezpečí, že teroristé získají přístup k jaderným zbraním, touto variantou budoucnosti se však více nezabývá, i když možná jde o naprosto zásadní otázku v tomto tématu.

Hlavním poselstvím Hobsbawmovy knihy je upozornění na rizika dnešní doby a kritika stavu demokracie na začátku 21. století. Přestože jde fakticky o revidovaný soubor přednášek, drží pohromadě a systematicky se snaží přesvědčit o špatnosti dnešního, víceméně nikým neřízeného konceptu globalizace a zmatenosti doby, která si žádá nový přístup v chápání demokracie v pojmech dobra, které jí přisuzujeme. Ačkoliv text může vyznít jako primárně proti-bushovsky zaměřený a kritizující zejména snahu Spojených států o výraznější rozšíření své sféry vlivu, problém neleží v samotných USA. Děsivější je všeobecná inklinace ke konfliktnější, výbušnější a tedy i násilnější podobě společnosti, nad kterou mají vliv nadnárodní společnosti obcházející pravidla a demokracii, která do 21. století vstupuje se značným úbytkem občanů ochotných na ní alespoň minimálně participovat, v důsledku čehož se potom můžeme ptát na legitimitu vlád podporovaných jen menšinou obyvatel. Je jisté, že není cesty zpět, stejně jako že nám koncepty národních států a globální liberální demokracie v současné podobě už nestačí. Hobsbawm není sám, kdo upozorňuje na fakt, že proděláváme nesmírné množství změn v relativně krátké době, a jsme tedy na počátku nové éry. Éry nikterak revoluční, nikterak mající svůj ideál. Možná právě na-

opak nejsme s to vybrat ani přibližný směr, kterým bychom se chtěli ubírat.

Text Globalizace, demokracie a terorismus neříká, kudy se vydat, přestože určité dílčí náznaky bychom v něm najít mohli. Hobsbawm je apelativní a věcný. Chybí tu však část, která by se podrobněji věnovala predikci stavu, ve kterém asijské velmoci zaujmou role hlavních aktérů světového dění, stejně jako pokus o vysvětlení, co by se dělo, kdyby Spojené státy nechtěly zaujímat roli významné mocnosti (a nezáleží už na tom, jestli jediné) světa. K jistým změnám v přístupu ke světu už ostatně dochází v současné době.

*Tomáš Jaroš
soukromý sektor*

**Bastl, Martin; Mareš, Miroslav;
Smolík, Josef a Vejvodová, Petra:**

KRAJNÍ PRAVICE A KRAJNÍ LEVICE V ČR.

Praha, Grada Publishing, a. s., 2011.
288 s.

DOI: 10.5817/PC2012-3-300

Dlouhotrvající zájem akademické obce o krajní pravicové a levicové směry české politiky vyústil v loňském roce ve vydání přehledové publikace takzvané brněnské politologické školy. Ta se zabývá popisem a analýzou vývoje a působení obou „krajních“ hnutí v první dekádě 21. století, jež byly za tímto účelem charakterizovány podél čtyř ideových proudů. Knihu po krátkém úvodu otevírá Marešova kapitola věnovaná komunismu, následovaná příspěvkem Bastla

o anarchismu. V druhé části se nacházející neonacismus a nacionalismus autorsky zaštilili Vejvodová a Smolík. Celé dílo pak uzavírá prezentace vyvozených závěrů.

Význam dotyčné publikace lze spatřovat ve dvou ohledech. Vzhledem ke svému vymezení nepředstavuje výpověď pouze o studovaných aktérech, jejich aktivitách, úspěších či neúspěších, ale zároveň zprostředkovává čtenářům vlastní oblast empirického výzkumu v tuzemském prostředí, kde jmenovaní autoři patří k nejuznávanějším odborníkům. V tomto smyslu bylo přistoupeno také k této recenzi, která se primárně soustředí na teoretické a metodologické aspekty hodnoceného titulu.

Jednotlivé stati propojuje jednak konceptuální zarámování, jednak jejich struktura. Zde také narážíme na první problematické rysy vědecké práce. Koncepty krajní levice a krajní pravice nejsou dostatečně vymezeny. Autoři píší, že jsou užívány jako „pojmy zastřešující radikální a extremistické proudy levice a pravice, přičemž cílem ... není přesná diferenciacie mezi radikalismem a extremismem,“ kdy „krajní“ ... znamená, že jsou buď uváděny do krajnosti některé součásti pravicových, nebo levicových ideologií, anebo je v politice subjektů patrný centrifugální odpor ke stávajícímu politickému systému (což nemusí znamenat jejich extremističnost, či dokonce nelegitimitu nebo ilegálnost)“ (s. 12). Autorský kolektiv se sice vzdává pochybného konceptu politického extremismu (a s ním souvisejícího, ústavně konformního radikalismu), avšak obtíže s tím spojené zůstávají.

Za nejvýraznější z nich můžeme označit nízkou analytickou hodnotu takto specifikovaných konceptů tvořících výkladovou osu publikace, od níž se odvíjí studium příslušných fenoménů. Odhlédneme-li od „vžitého rozdělení krajní pravice na nacionalismus a neonacismus a krajní levice na komunismus a anarchismus (moje kurzíva, pozn. autora)“ (tamtéž), nebylo by si patrně

nemožné představit argumentaci, podle které lze za „radikální“, potažmo „do krajnosti uvedené“ považovat například reformní úsilí současné vládní koalice. Aby se této zjevně nežádoucí interpretaci předešlo, bylo by vhodné přesněji vymežit zarámování výzkumu, tzn. přinejmenším operacionalizovat pojem „krajnost“, slouží-li autorům k určení svého objektu výzkumu, anebo toto poněkud problematické pojetí opustit a nahradit jej jiným, uchopitelným a ve výsledku relativně nezaměnitelným. Obdobně se lze ptát, podle čeho se rozpozná „centrifugální odpor ke stávajícímu politickému systému“, a to zvláště, neznamena-li „extremističnost, či dokonce nelegitimitu nebo ilegálnost“ (tamtéž).

Na margo výše uvedeného dodejme, že s podobnými nesnáze se potýkají také další koncepty klíčové pro empirické vymezení výzkumu. Každý z autorů sice věnuje patřičnou pozornost rozmanitému chápání pojmů, jako jsou komunismus, anarchismus, neonacismus či nacionalismus, včetně historického pohledu na jejich vývoj, nicméně nakonec zanechává čtenáře v situaci, kdy se může jen domnívat, jaké chápání je pro autora směrodatné. Tato skutečnost má daleko ke konceptualizačnímu fetišismu, někdy se objevujícímu v akademických textech, nýbrž ji lze považovat ve vztahu k empirickému výzkumu za klíčovou. Totiž, pokud se autoři zaměřují na konkrétní aktéry, je třeba specifikovat způsob jejich zahrnutí do výzkumu (je to kritérium sebeidentifikace?). Pochopitelně každý z takových přístupů bude mít své klady a zápory, co se týče stanovení hranic výběru. Explicitní přihlášení se k určitému postupu je však, metodologicky vzato, žádoucí, neboť dovoluje zhodnocení validity výzkumu.

Studie jsou silné především ve své popisné části, přičemž kombinují primární i sekundární zdroje, prameny. Zevrubně přibližují vývoj hnutí, jejich vnitřní dynamiku, spory na programové rovině, důležité aktivity, významné události a jejich hlavní

strategie (se zřetelem na prvek násilí). Doplnkově jsou znázorněny také vztahy s veřejností, spojenci, odpůrci a obecně represe. To vše bylo nicméně provedeno bez návaznosti na teorii, ať už se jedná o její aplikování, testování, či formulování. Obsah kapitol tak plně závisí na důvěře ve schopnost autorů vykreslit zamýšlený obrázek dostatečně plasticky.

Autoři se v podstatě omezují na deskripci zaznamenaných projevů studovaných subjektů, učiněných převážně ve veřejné sféře. Analytická část práce se zrcadlí ve vyvozování určitých pravidelností, stanovování hypotéz, vytváření základních typologií, periodizaci vývoje a či jeho dílčí predikci. V obou případech tak ovšem činí nereflexivně s ohledem na kritérium veřejnosti výzkumného postupu, což vyvolává rovněž otázky týkající se reliability. Nedostatek kritického odstupu se nejzřejměji objevuje v kapitolách pravicového spektra, kdy nezřídka dochází ke znejišťování čtenáře v tom, z jaké perspektivy je text psán, zdali z pohledu výzkumníka, anebo studovaných aktérů. Jisté případy působí ještě rozpačtěji; například když je Smolíkem citovaný Tomio Okamura pasován do role odborné autority komentující veřejné dění.

Atoretický popis nepochybně má své místo ve vědeckých žánrech, což platí také o recenzované publikaci. Čtenáři poskytnou základní informace o podobě hnutí považovaných nejen autory za krajní součásti politického světa České republiky. Jako takovou ji zajisté ocení „studenti humanitních oborů, pracovníci státních orgánů (ministerstva, krajské a obecní úřady, především komise prevence kriminality), bezpečnostní složky (Policie ČR, Vojenská policie, městské a obecní policie), zpravodajské služby, ale i pedagogové“ a řady dalších zájemců o toto téma (viz zadní stránku přebalu knihy). K vědeckému poznání nicméně přispívá spíše v menší míře, ostatně ani o to de facto neusiluje.

Jestliže se závěrem vrátíme k oboru výzkumu krajních proudů levice a pravice v ČR, o jehož povaze tato kniha výmluvně svědčí, nezbyvá než konstatovat, že toho o nich stále víme poměrně málo. O dotyčném politickém spektru sice disponujeme dostatkem informací, v teoretizování však zůstává příliš mnoho bílých míst. Tuto knihu tak lze chápat jako dílo, které pokračuje v linii dosavadních výstupů v této oblasti, ve výstupech podstatných, ale vědecký potenciál nikoli vyčerpávajících.

Václav Walach
Fakulta sociálních studií

Gerdes, Louise I. (eds.):

SHOULD RELIGIOUS SYMBOLS BE ALLOWED ON PUBLIC LAND?

1st ed. Greenhaven Press: Gale Cengage Learning. 2011. 126 stran.

DOI: 10.5817/PC2012-3-302

První dodatek americké ústavy začíná slovy „kongres nesmí vydávat zákony zavádějící nějaké náboženství nebo zákony, které by zakazovaly svobodné vyznání nějakého náboženství“. O pravém smyslu tohoto souvětí se ve Spojených státech amerických vedou dlouhé debaty. Napětí mezi první a druhou částí souvětí představuje centrální bod diskuse, zda povolit existenci náboženských symbolů na veřejných prostranstvích. V USA jsou v podstatě diskutovány dvě otázky týkající se náboženských symbolů – 1) je existence náboženských symbolů na veřejném prostranství propagací jednoho náboženství vládou či spíše svobodou náboženského projevu, a 2) pokud je projevem svobody